

מכתבו של הגאון הגדול רבי דוד שוימער שליט"א דומ"צ בית שמש ומגדולי תלמידי מרן הקנה בשם זצוק"ל

שכתב בשנת תשס"ב שאז כבר באו עסקנים ר' שלמה ציפער הי"ו ור' שמואל הלפרין הי"ו אליו והתלוננו על ההכלאות בעופות הפטם שלנו מצד עוף הזכר ואחרי שביאר להם את הדבר להיתר באו ואמרו דיש חששות גם על הנקבה ואז כתב להם הגאון המכתב דלהלן והעלה דאין שום חשש וכמו שכתב בסוף מכתבו

וכבר דיבר אז הגאון עם מרן רבו הקנה בשם זצ"ל על הענין ועל כל חששותיו, עיי' שו"ת קנה בשם ח"ד סי' מ"ו שנכתבה בשנת תשס"ד ובשעת כתיבתו היה לפניו פרוס כבר את כל החששות מכל הצדדים הן מצד הזכר והן מצד הנקבה ועל זה סיים תשובתו שם וזל"ק ואין כעת צידי להאריך יותר בנידון זה ותו לא מידי ע"כ

חודש אלול תשס"ב

בעניין כשרות עופות שלנו שהאב נראה אחרת מעוף רגיל ואין לו מסורת

שאלה היות והעופות שאנו אוכלים היום הנקראים עופות פטם והאם נקראת עוף רוק שזה לכאורה תרנגולת רגילה של זמנים קודמים אבל הזכר הוא עוף קורני"ש או פסיון נטו מהתערובת של ב' העופות האלו יוצא העוף פטם שאנו אוכלים ולכאורה לפי המבואר ברמ"א ביו"ד סי' פ"ב דעוף שאין לו מסורת אסור לאכול דנקטינן כשיטת רש"י דעל כל עוף שאין בו מסורת חוששין שמא עוף דורס הוא דהיינו עוף טמא האם מותרים העופות שלנו לאכילה דהרי הם באים מעוף שאין לו מסורת ובפרט שיש חששות שמערבים לפעמים זן של עופות טמא ממש.

והנה על ספק עוף אם הוא דורס יש לכאורה העצה של ר' אלעזר ב"ר צדוק בחולין דף נ"ט. דכל עוף שאינו חולק את רגליו דהיינו כשמעמידים אותו על חבל אינו חולק אצבעותיו ב' מכאן וב' מכאן אלא ג' מכאן ואחד מאחריו כשר השאלה אם מחיובים לבדוק את זה או לא וגם אם מהני הבדיקה דהרי זה גופא שמצריכים בדיקה עושה העוף הזה לעוף בלי מסורת לכאורה.

והנה כדי לבאר את זה מוכרחים להביא כל הענין מהתחלה הנה במס' חולין דף נ"ט ע"א איתא במתני'. סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה, וסימני העוף לא נאמרו, אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא, כל שיש לו אצבע יתירה, וזפק, וקורקבנו נקלף טהור, ר' אלעזר בר' צדוק אומר כל עוף החולק את רגליו טמא. ובדף ס': מקשה הגמ' וסימני עוף לא נאמרו בתורה והתניא נשר מה נשר מיוחד, שאין לו אצבע יתרה, וזפק, ואין קורקבנו נקלף

ודורס ואוכל טמא, אף כל כיוצא בו טמא, תורין שיש להן אצבע יתרה, וזפק, וקורקבן נקלף, ואין דורסין ואוכלין טהורין, אף כל כיוצא בהן טהורין אמר אביי: לא נאמר פירושן מדברי תורה, אלא מדברי סופרים. ופרש"י (דף ס"א.) פירושן לא נתפרשו הסימנים ממש בתורה אלא מדמנה תורין בטהורין והני איתנהו בהו ומנה נשר בטמאין ובארבעה סימנים הללו הן חלוקין ש"מ הן הן סימני טהרה. פי' דבתורים יש ג' סימנים כשרים א' זפק ב' קורקבן נקלף ג' אצבע יתרה ובנשר אין ג' סימנים האלו ועוד שהנשר דורס ויונים אינם דורסים. ש"מ הן הן סימני טהרה.

והנה הגמ' שם שקו"ט באם צריך שיהי כל ד' סימני טומאה כדי שהעוף יהי' אסור כמו בנשר או שאם אין ג"ס טהרה וגם אינו דורס (דאם הוא דורס הוי עוף טמא לכו"ע) נחשב ג"כ לעוף טמא מכיון שאינו דומה לתורים ומסיק הגמ' דבאם יש להם סימן אחד כשירה דאינו דומה לנשר חוץ מכ"ד סוגי עופות שהתורה מונה בפירוש שהגם שיש להם ג' סימני טהרה טמאים משום שהכתוב טמאתו וכן עורב הגם שיש לו ב' סימני טהרה טמא כנ"ל וכן פרס ועזניה שיש להם סימן טהרה אחד ג"כ טמאים. אבל חוץ מאלו אם בא עוף לפנינו ואין אנו יודעים אם הוא כשר או לא מסיק הגמ' בדף ס"ב אמר רב נחמן היה בקי בהם ובשמותיהם ויודע שאינם מהכ"ד עופות הטמאים עוף הבא לפנינו טהור לא היה בקי בשמותיהם וכו' טמא וכו' אמר אמימר הלכתא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דרס והא דרב נחמן לא סבירה לי משום דליתנהו בישוב וממילא אין לחשוש שהם מהכ"ד עופות הטמאים ובדף **ס"ב**: ומביא הגמ' שמונה ספיקות הם פי' דמספקא ליה באם הם מהכ"ד וצריך בזה כל הג' סימני טהרה וכן שלא יהי דורס וא"כ למסקנה שאין אנו בקיאים בשום מין צריכין כל הד' סמנים כדי להכשיר דהיינו שאין העוף דורס שיהי' לו אצבע יתרה וזפק ושהקרבן נקלף.

והגמ' שם מביא בשם רב פפא תרנגולא דאגמא אסורא תרנגולתא דאגמא שריא דרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסורא חזיוה דדרסה ואכלה פרש"י ראווה חכמים שדורסת ואוכלת. וממילא הוי עוף טמא ומסיק רש"י ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס דהרי הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראווה שדורסת ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור ושלא מסרו לנו יש לחוש ובמסורת יש לנו לסמוך. עכ"ל

משמע מרש"י דלמעשה אין לאכול שום עוף אפי' אי יש לו כל הסמנים הכשרים, אלא במסורת והנה הטור מביא מחלוקת ראשונים בזה ומביא שיטת רש"י דאין לאכול עוף בלי מסורת ומביא שגם הרא"ש סובר כן ואח"כ מביא בשם הרז"א קבלה. דאם חוטמו רחב וכף רגל רחבה כשר וכן פוסק א"א הרא"ש ז"ל משמע מזה דאפי' אי נקטינן כרש"י דאין לאכול עוף בלי מסורת מ"מ אי יש לו חוטם רחב וכו' וכן שאר סימני כשרות מותר לאכלו אפי' בזמה"ז

וכן משמע בש"ע דבסעי' ב' מביא שיטת רש"י דאין לאכול עוף בלי מסורת ואח"כ בסעי' ג' הביא הקבלה של הרז"א דמשמע מזה דאף אי נקטינן כרש"י מ"מ יש אופנים שאפשר להקל וכן משמע ברמ"א שהבין כן בהש"ע דהוא הגיה בסעי' ג' דאין לסמוך על הקבלה הנ"ל ובלי מסורת אין לאכול שום עוף נראה שכוונתם לומר דהגם שהש"ע פוסק גם כן מקודם מ"מ משמעות הש"ע שסומך ג"כ על הקבלה של הרז"א והרמ"א פוסק דאין לסמוך על שום קבלה נמצא לפי הרמ"א אין להתיר בשום אופן שום עוף בלי מסורת הגם שהכו"פ כאן ר"ל דאף לפי הרמ"א יש להקל בעוד צרופים מ"מ לפי משמעות כל הפוסקים אחרונים לא משמע כן נמצא שאין לאכול עוף בלי מסורת.

וצריכים לברר מה זה מסורת והנראה מדברי פוסקים שב' אופנים שייך לומר על עוף שיש לו מסורת דהיינו עוף שנאכל כאן כבר הרבה זמן והביאו עוף ממקום אחר שדומה לזה מותר לאכלו וכמובן שיש לו כל הד' הסימנים של עוף טהור. העוף טהור דכיון דדומה להעופות שאנו אוכלים הוי כיש לו מסורת והנה מלשון הפוסקים משמע ג"כ שאפי' יש איזה שינויים קלים לא איכפת לנו, רק בשינוי גדול כגון עם יש עוד אצבע יתרה או קולם משונה או לנים ע"ג קרקע או בלי נוצות או שיש להם נוצות על הרגלים וכדו' ע"ז צריכים מסורת דהיינו שבאיזה שהוא מקום אכלו ת"ח יראים ושלמים העוף הזה אז כשר לאכילה אבל בזה שדומה לעוף שלנו לא מהני מכיון שיש בו שינויים גדולים אבל בשינויים קלים לא ועי' גם בשו"ת אבני נזר ח' יו"ד סי' ע"ה אות ב' דאם צאוורם יותר ארוך או יותר עב וכן בשאר אברים לא הוי שינוי גדול ונחשב לאותו מין ועי' בדרכי תשובה סי' פ"ב ס"ק ל"ג ול"ד שמביא מהרבה פוסקים שע"י שינוי קל נחשב עדיין לאותו מין ואין צריך מסורת ועי' גם בשו"ת צ"צ (לובאוויטש) יו"ד סי' ס' שג"כ מסיק כנ"ל ועי' בשו"ת בית שלמה יו"ד סי' קמ"ח שפוסק שם דאם השינוי הוא רק בכרבות לכו"ע לא נקרא שינוי ב' כשהביאו עוף חדש שאינו דומה לעופות שיש לנו כאן רק שאומרים שבמקום פלוני אוכלים אותם ת"ח ויר"ש אז מבואר בדעת תורה סי' פ"ב סעי' ג' ד"ה בשם שו"ת מהרי"ל וז"ל והבא להעיד על מסורת חדשה על איזה עוף שאין מכירין אותו צריך **שיהא בר סמכא** ומעיד על אנשי מדינה או אחרת שהוא מנהג פשוט שם לאכלו או מקובל **מפי אדם גדול** שכדאי לסמוך על עדותו אבל אינש דעלמא לא סמכינן עליו דדילמא לא דייק שפיר **ובשינוי מועט** מתהפך הענין ועביד דטעי ובכה"ג קאמרי תלמודא והוא שיהי' בקי בהם ובשמוהיהם וזה אינו בנמצא כלל בזה"ז עכ"ל וכן איתא בשו"ת **בית שלמה יו"ד סי' קמ"ו** שיהי' שם מעשה שהביאו עופות חדשים ואמרו שבא"י אוכלים אותו החרדים וכותב שם וז"ל ואני חקרתי גם כן מהבאים משם וקצתם אמרו שהתרנגולים הנקראים שם קוברעציר הם דומים ממש לאלו שבמדינתנו וקצתם אמרו שיש חילוק רב ביניהם ושמעתי אומרים שבאלו הנמצאים במדינתנו גם כן יש כמה מינים וחלוקים זה מזה בתבניתם **והאמת שהוא מחמת שהחילוק מועט בין אלו החדשים לבין**

הישנים על כן קשה לסמוך על עדותן של אלו הבאים משם והארכת בזה בתשובה בפלפול עצום שאין לומר בכזה להאמין לכל בטביעות עין ומכל שכן באין שני המינין לפנינו לדמות אלו לאלו .

א"כ אם אותו הקרוני"ש שבא מארץ רחוקה ולא ידוע דבר אליהם ודאי שצריך מסורת ומכיון שאין מסורת על העוף הזה ודאי שהעוף עצמו היה אסור לאכול רק השאלה שמכיון שהאם של תרנגולת שלנו היא עוף עם מסורת דהיינו שהיא נראית כמו תרנגולת שלנו. האם העופות הנולדים מהם, מותרים דהרי דומה לאמו שיש לה מסורת ויש להם כל סימני כשרות. או דמכיון דהאב אין לו מסורת, ובפרט דלפעמים יש גם חשש שהאב הוא עוף טמא אין להתיר האפרוחים הנולדים מהתערובת הנ"ל.

והנה במס' בכורות דף ה: איתא במשנה פרה שילדה מין חמור וכו' ומה הם באכילה. מסיק בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור פי' דאם בהמה טהורה ילדה בהמה טמאה הבהמה הטמאה מותרת דכלל הוא דהקובע הוא ממה זה יוצא ומכיון שזה יצא מבהמה טהורה מותרת והנה שם בדף ז. מביא הגמ' מחלוקת בין ר"י לר"א באם בפרה שילדה חמור אלא שנתעברה מטמא האם גם אז הוולד כשר ומותר באכילה הגם שנראה כטמאה דר"י אוסר ור"א מתיר אפי' בכה"ג. ומשמעות הגמ' שם שטעם של ר"א שמתיר משום שזה וזה גורם מותר ושם מביא הגמ' איכא דמקשי עוברו מן הטמא מי מעברא והאמר ריב"ל לעולם אין טהור מתעברת מטמא ואין טמא מתעבר מטהור וכו' ומתרץ הגמ' דלפי ריב"ל מיירי המחלוקת של ר"י ור"א בקלוט (פי' חמור שנולד מפרה שנתעברה מטהור) שהגם שנראה כטמא מ"מ בכה"ג מתעבר ממנו בהמה טהורה ובזה חולקים ר"י ור"א ומשמע דהכלל של ריב"ל דלעולם אין טהור מתעבר מטמא הוא לכו"ע ולפיכך מקשה הגמ' מזה על הבריייתא דאל"כ היה הגמ' צריך להקשות דמחלוקתן של ר"י ור"א נראה דלא כריב"ל וא"כ ק"ק למה נקט מתני' הטעם שפרה שילדה כמין חמור כשר משום דכל היוצא מטהור טהור היה צריך להביא הטעם דכיון דלעולם אין טהור מתעבר מטמא א"כ מה"ת לאסרו וצ"ל דלפיכך נקט הטעם דכל היוצא מכיון שנראה כחמור ויש לו סמני טומאה של חמור סקד"א לאסרו קמ"ל דהעיקר הוא ממה יוצא ואם יוצא מטהור הגם שנראה כטמא כשר וכן להיפך אלא דאם נתעברה מטמא אז אי חוששין לזרע אב , הוי כיוצא גם ממנו וע"כ תלוי בזוז"ג

נמצא לפ"ז דלא"ד דסוברים כריב"ל לא שייך שטהור יתעבר מטמא וא"כ אם יש וולד ע"כ שהזכר היה טהור דהרי לעולם אין טהור וכו' וללש"ק דאין כלל כזה תלוי במחלוקת של ר"י ור"א דטעם מחלוקתן הוא בזוז"ג נמצא בנידון דידן לכאורה אפשר להתיר בשופי דאם סוברים כריב"ל (וכן משמע בהפוסקים כנ"ל) האפרוח ודאי מותר דודאי נתעברה מעוף טהור דאל"כ האיך נתעברה

תרנגולת (אבל האב אין להתיר דאפשר דלא ממנו נתעברה אלא שהיה זכר טהור בהסביבה דאז לא מתעברת מאחר כדאיתא במס' ביצה) ואפי' ללש"ק הרי אנו פוסקים בש"ע יו"ד דזוז"ג מותר ע"כ יש להתיר מכיון דהרי האם מותרת

והנה החת"ס בח' יו"ד ס' ע"ד נשאל כעין זה בבר אוז שבה מזכר שאין לנו אליהם מסורת ונתערבו בבר אוזות אחרות האם מותר לאוכלם והשיב כנ"ל להתיר מהכלל של ריב"ל וע"כ שהאב הוא עוף טהור אלא דבסוף מסיק שם דאולי יש לפקפק דלמא לא אמר ריב"ל דאין טהור מתעברת מטמא רק בבהמה ולא בעוף וא"כ נפלין בפלוגתא דחוששין לזרע אב וזוז"ג ע"כ לכאורה דברי החת"ס הם ממש כדברינו דאם גם בעוף אמרי' הכלל של ריב"ל אין כאן שאלה כלל אלא דאולי בעוף אין הכלל הזה ע"כ שייך שאלה זו לזוז"ג נמצא לכאורה לפי זה לדידן דפסקינן ביו"ד סי' ט"ז דזוז"ג מותר יש לנו להתיר בפשיטות אלא דהמעין בחת"ס יראה מדבריו דאם סוברים דבעוף טהור מתעבר מטמא דאז שייך להשאלה של חוששין לזרע אב ולזוז"ג אין להתיר דהוא מסיק להלכה כך דאם אין הזכר לפנינו יש להתיר האפרוח הגם שדומה להאב משום כל היוצא מטהור טהור אפי' אם דומה להאב כפרה שילדה חמור כוונתו דכיון דאין כאן זכר למה לומר שהיה כאן זכר טמא מכיון שלא ראו כאן זכר טמא וזה שנראה כעוף טמא לא איכפת לי מכיון שיצא מעוף טהור אמרי' ע"ז כל היוצא כמו בפרה שילדה חמור אבל כשהזכר לפנינו דודאי ממנו נתעברה אם דומה להאם אז מכיון שאין דומה להאב יותר מסתבר שבא מאחר דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב ובצירוף שיש כאן תערובות והאיסור כאן הוא רק שאין להעוף מסורת וגם חוששין לזרע האב הוא מחלוקת יש להקל. רואים מדבריו דאם בעופות לא אמרי' כללו של ריב"ל דאין טהור מתעבר מטמא אז אין להתיר האפרוח בלי צירוף כמה דברים וצ"ע למה הרי אפי' אם מתעברת מטמא מ"מ הוי זוז"ג ובזוז"ג הרי אנו פוסקים בש"ע יו"ד שמותר. וכך היה צריך החת"ס לפסוק דהעופות כאן מותרים א' משום כללו של ריב"ל דלעולם איו טהור מתעבר מטמא ואאת"ל דבעוף ליכא האי כללא מ"מ יש להתיר דלכל היותר אנו נתקלים בשאלה של זוז"ג ובזוז"ג נפסק ביו"ד להקל ועוד קשה מהיכא תיתי לחלק בין עוף לבהמה ועוד קשה דבדבריו למסקנה נראה כסותרים זה את זה דמקודם כותב דאם אין כאן זכר ממין אחר ומסתפקא לן בהאפרוח הזה לאסור מפני שנראה כמו העופות האסורים, בשביל זה היינו מתירים משום דכל היוצא אלא דאם הזכר הטמא לפנינו וגם דומה האפרוח להזכר דמסתבר שהוא האבא שלו אז תלוי במחלוקת של חוששין לזרע אב וזוז"ג דמשמע מזה דאם אין דומה להזכר אלא להאם מותר בלי שום צירוף ואח"כ כותב דאם דומה להאם לא צריכים לחוש שבא מהזכר הטמא אלא מהכשר שדומה לו ובצירוף שודאי שיש בין האפרוחים האלו שגדלו גם מאב כשר ועוד צירופים יש להקל משמע שגם בכה"ג אינו מותר רק בצירוף ולכאורה למה צריכים בכה"ג צירוף הרי

האפרוח אינו דומה לעוף אחר טמא וא"כ רוב מסעייתא דרוב הנולדים דומים להאב ולמה אין להתיר מטעם כל היוצא ועוד דאי להתיר בצירוף אפי' אי דומה להאב הטמא ואף שהטמא לפנינו ג"כ יש כל הצירופים ההם דהרי אפי' בדומה אינו ברור במאה אחוז שבא מטמא דהרי באינו לפנינו אפי' אי דומה מתירים ואי היה ודאי שבדומה בא מהאב הטמא לא היינו מתירים אפי' באינו לפנינו וא"כ שייך כל הצירופים אף בכה"ג ועוד קשה דמדבריו נראה דלפיכך פוסק החת"ס דאם הזכר לפנינו אם נראה כמותו אסור דאנו אומרים דרוב הנולדים דומים להאב וסוברים דבעוף אמרי' שטהור מתעברת מטמא וא"כ שייך זה להפלוגתא של חוששין לז"א וזוז"ג אבל אם לא נראה כהזכר הטמא שהוא לפנינו אמרי' להיפך שרוב הנולדים נראים כהאב ומסתמא אינו מהזכר הזה אלא מאב אחר הכשר וא"כ קשה כשנראה כמו עוף הטמא אלא שהעוף הטמא אינו לפנינו למה מותר הרי צריכים לילך בתר רוב דרוב הנולדים דדומים להאב והרי דומה לעוף טמא.

ויותר קשה דבמס' תמורה דף לא. איתא במשנה שם ולד טרפה לא יקרב על גבי המזבח וכו'. א"ר הונא מודים חכמים לר' אליעזר באפרוח ביצת טרפה שאסור, וכו' א"ל אביי אדרבה, איפכא מסתברא ע"כ לא פליג ר' אליעזר עליהו דרבנן אלא ברימה דאיברי אדם מחיים רימה דכתיב ותקות אנוש רמה ובן אדם תולעה אבל גבי ביצה אימת גדלה לכי מסרחא, וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא אפי' ר"א מודה ועוד, תניא בהדיא מודה ר"א לחכמים באפרוח ביצת טרפה שמותר א"ל אי תניא תניא רואים מהגמ' דהאפרוח לא נחשב כיוצא לא מהביצה וכ"ש לא מהתרנגולת משום דאימת גדלה האפרוח לכי מסרחא הביצה וכי אסרחא הביצה עפרא בעלמא הוא ושוב אינה אוסרת לכן לא שייך לומר על האפרוח כל היוצא מן טמא וכו' רואים מזה לכאורה דבאפרוח לא נקבע היתר ואיסור אכילתו לפי ממי שיצא העוף דהרי ע"ז אמרי' מאימת גדלה וכו' רק לפי הסימני טהרה הנאמרים בעוף ולא כמו בבהמה דראינו מקודם מתוס' במס' בכורות דף ז' שתלוי ממי היא יוצא נמצא לפי זה שבנד"ד היה אפשר להתיר אפי' אם האב הוא עוף טמא ממש וכ"ש כשמדובר רק מעוף בלי מסורת, דהרי לגבי האפרוח לא משנה לי ממי יוצא דהרי מעפרא קגביל ולכאורה היה אפשר להתיר גם אם אמו היתה עוף טמאה דהרי מעפרא קגביל דכך יוצא מהסוגיא כאן בתמורה דהרי אמו היתה טריפה וע"ז רצה רב הונא לומר דביצה מכיון דמגופה דתרנגול קא רביא מודים חכמים לר"א וע"ז מדחה הגמ' דביצה אימת גדלה לכי מסרחא וכו' ומש"ה כשר האפרוח נמצא לפ"ז דאפי' באמו טמאה כשר וכן אנו רואים בגמ' במס' חולין דף ס"ב ומס' נדה נ: דבר פפא אומר דתרנגול דאגמא אסור ותרנגולתא דאגמא מותרת והיינו משום דהתרנגול דאגמא יש בו סמני טומאה לפיכך אסור ותרנגולת דאגמא יש לה סימני טהרה לפיכך מותרת והנה רש"י שם בדף נ מפרש דהתרנגול והתרנגולת דאגמא שניהם מין אחד הם והתרנגול דאגמא הוא הזכר של אותו המין ותרנגולת דאגמא הוא הנקבה של

אותו המין אלא דבהזכר נולדו בו סימני טומאה ולפיכך אסור והנקבה כשירה. **והתוס'** הקשה על רש"י דכיון דהאם דהיינו התרנגולת דאגמא כשירה למה הזכר הנולד ממנה טמא הרי כלל ידוע דכל היוצא מטהור טהור ומפרש התוס' דכלל זה לא שייך בעוף דהרי מהתרנגול לא יצא אפרוח אלא הטילה ביצה והאפרוח מעפרא קגביל וממילא אם יש לו סימני טומאה נאסר וזה כמסקנת הגמ' במס' תמורה. ומהאי טעמא מפרש התוס' דמש"ה לא נאסר התרנגולת דאגמא דהגם דהאב שלה הוא עוף טמא התרנגול דאגמא שהוא האב של אותו המין וא"כ למ"ד זוז"ג אסור היינו צריכים לאסור התרנגולת דהרי נוצרה מזרע טמא אלא מכיון דבעופות לא נאמר הכלל דכל היוצא דמעפרא קגביל אין לחשוש לזרע האב וכן איתא **בהרמב"ן ובר"ן** במס' חולין דף ס"ד שמקשים למה צריך לימוד שביצה (כשרה) מותרת הרי מכיון שהכתוב מתיר העוף ע"כ גם הביצה מותרת דאל"כ לא היה העוף מותרת דהרי כל היוצא מטמא טמא ומפרשים דבעופות ליכא כלל זה **דאפי' עוף מביצה טמאה כשר** דאמרי' במס' תמורה דעוף ביצת טריפה כשר לכו"ע דלכי מסרח וכו' ולפיכך צריכים הלימוד. רואים מהם דגם הם סוברים כהתוס' דבעוף אינו תלוי ממי יוצא אלא האיק הוא נראה באם יש לו סימני טהרה אז הוא כשר ואם יש לו סימני טומאה אז הוא אסור וכן סובר **רש"י** הנ"ל הסובר דתרנגול דאגמא הוא מין אחד עם התרנגולת דאגמא ג"כ דמעפרא גביל דאל"כ קשה עליו קושית התוס' וכן סובר **הראב"ד** בפ"ג מהל' מ"א וא"כ לפי כל הפוסקים הראשונים הנ"ל רש"י, תוס', ראב"ד, רמב"ן, ר"ן, יש להתיר כל עוף שיש להם ד' הסימני טהרה ובזמננו צריכים שיהיה נראה כעוף שיש לו מסורת ואין נ"מ ממי יוצא. ואין כאן שום שאלה. וא"כ לפ"ז יותר קשה על החת"ס דלפי המבואר מקודם מהראשונים דבעוף אין דין יוצא דהרי מעפרא קגביל מה השאלה כאן כלל הרי נראה כאן עוף טהור ומש"ה מותר ומה משנה מי אביו והנה מימרא דרב פפא מביאה הגמ' בחולין ובנדה והנה בחולין בדף ס"ב התוס' בד"ה תרנגולת דאגמא מביא ראייה נגד פרש"י דסובר דתרנגול דאגמא ותרנגולת דאגמא מין אחד הם דא"כ למה נאסר התרנגול דאגמא הרי יוצא מהתרנגולת דאגמא שהוא כשירה וכל היוצא מן הכשר כשר על כן סובר תוס' דתרנגול דאגמא ותרנגולת דאגמא ב' מינים הם וע"כ התוס' בחולין חולק על התוס' בנדה ואינו סובר דבעוף אמרי' דמעפרא קגביל דאל"ה מאי מקשה למה אסור. הרי יש לו סימני טומאה ולא מועיל מה שיוצא מכשר אע"כ שהתוס' חולק על הנ"ל וסובר דגם בעוף אנו הולכים בתר היוצא. והנה על תוס' ק"ק א' דא"כ דלכל אחד מהמינים האלו יש זכר ונקבה למה קורה להמין הכשר בלשון נקבה ולהמין הטמא בלשון זכר הרי לשניהם יש זכר ונקבה ב' קשה דהרי גמ' מפורשת בתמורה הנ"ל דבעוף אין דין יוצא. והנה יש עוד ראשונים הסוברים כתוס' דשני מינים הם הריטב"א והרמב"ם וכו' ואליהם לא קשה מהגמ' דתמורה דהם סוברים דשני מינים רק משום דלא מסתבר דבמין אחד יהי נ"מ בין הזכר

ונקבה אבל למה לא קשה להם למה נאסר התרנגול דאגמא הרי יוצא מהתרנגולתא דאגמא שהוא כשירה וכל היוצא מן הכשר כשר דהרי בתרנגול אין דין יוצא

והנה גם הרמב"ם פ"ג מהל' מאכלות פוסק שאפרוח שנולד מביצת טריפה כשר מטעם שמינו כשר והראב"ד שם משיג על הרמב"ם דמה ראה הרמב"ם לשנות ממה דאיתנה בגמ' דטעם ההיתר הוא משום דכי גביל מעפרא גביל דאי לית ליה להרמב"ם האי סברה א"כ מאי מרוויח בזה הרי עוף טריפה ג"כ מיקרי מינו טמא דהרי אסור לאוכלו והנה המגיד משנה שם מפרש דהרמב"ם רוצה לאשמעינן דאם עוף כשר ישב על ביצת עוף טמא דהאפרוח אסור באכילה היינו שלגבי עוף טמא סובר הרמב"ם שאינו מספיק הטעם דמעפרא גביל להתיר אלא לגבי ביצת טריפה דמינו טהור אבל לא בביצת טמא ומדויק לשון הראב"ד שמקשה על הרמב"ם דגם טריפה הוי מינו טמא וע"כ אין לחלק בין עוף טמא לביצת טמא ודלא כהמ"מ יוצא לנו מזה שהרמב"ם והראב"ד ג"כ חולקים בהשאלה הנ"ל באם עופות שווים לשאר בע"ח ואמרי' ביה כל היוצא או שבעופות אינו תלוי בזה אלא מעפרא קגביל ותלוי הכשרות שלו במראיתו דלא כשאר בע"ח בכל אופן יוצא מזה דגם הרמב"ם סובר כהתוס' חולין דלא אמרי' האי סברא דמעפרא קגביל בעופות ודנינן העוף לפי היוצא וא"כ היכא שהעוף בא מעופות הטמאים סובר הרמב"ם שאמרי' בזה כל היוצא ואסור ולא משנה האיך הוא נראה נמצא דיש מחלוקת ראשונים מה הדין בעופות באם אמרי' ביה כל היוצא או שעוף אינו תלוי ביוצא אלא במראיתו משום דמעפרא קגביל ואם יש לו רק סמני כשרות או לא

נמצא לפ"ז דאפשר לומר דהחת"ס פוסק כהרמב"ם ותירוץ ב' של התוס' דלא מסתבר לו לומר דבעוף הולכים רק בתר מראיתו דזה דבר שקשה לומר וגם להתיר משום דבעופות אמרי' מאימת גדלה לכי מסרחא וע"כ יש להתיר דא"כ גם בשאר ב"ח הרי הש"ז נסרחה וע"כ סובר דגם בעוף הכול תלוי ביוצא ולפיכך אינו מתיר אלא באופנים שלו דהיינו באם אין העוף לפנינו ולא מוכרחים לומר שהתרנגולת הכשירה נתעברה מן הטמא אנו מתירים הגם שהאפרוח נראה כמו עוף טמא דלא איכפת לי כמו פרה שילדה חמור דגם בעופות אמרי' דאין טהור מתעבר מטמא אלא דאם הזכר לפנינו וגם יכול להיות שנתעברה מטהור אז יש חילוק האיך הוא נראה אבל בלא"ה אין חילוק בין נראה כהאם או לא.

אלא דקשה עדיין על החת"ס א' דבנד"ד יש להתיר בין כך דהרי אנו פוסקים בש"ע יו"ד דזו"ג מותר. והאם כאן כשירה ב' מה יעשה החת"ס עם הגמ' בתמורה שעופות לית ביה משום יוצא דבעפרא גביל ג' הרי רוב ראשונים פוסקים דבעוף אנו סוברי דבעפרא קגביל ולמה נקט כשיטת הרמב"ם וכן קשה עליו מתוס' חולין דף ס"ב שחולק על רש"י נראה דאף אם אנו סוברים דאף בעופות אמרינן כל היוצא מ"מ בעוף מיקרא יוצא רק מהתרנגולת ולא איכפת לי

מהזכר דלהתוס' לא קשה ליה רק למה נאסר הזכר הרי כל היוצא ולמה לא קשה לי למה הנקבה מותרת הרי יש כאן זכר טמא וא"כ יש לאסור אי סוברים זוז"ג אסור משמע מזה שלא איכפת לן כלל מה הוא הזכר וכן משמע בגמ' מס' תמורה שהביאנו מקודם דבתחילה כשרב הונא רצה לומר דבביצת טריפה מודים רבנן לר"א דכיון דמגופא דתרנגולת קא רביא הוי כגופה דתרנגולת והגמ' לא מדחה א"ז אלא מטעמא אימת גדלה לכי מסרחא ואז כבר היתר אבל הסברא דביצה מגופא קא רביא הגמ' לא מדחה א"ז ש"מ דבביצה אין חוששין לז"א כלל נמצא לכאורה לפי זה דאם נולדה מביצת עוף כשר אז משתנה הדין דלפי הפוסקים הסוברים דאמרי' כל היוצא בעוף לעולם כשר ולפי הפוסקים דבעוף הכול הולך אחר המראה אם העוף לא נראה כהאם דהיינו כעוף כשר או כעוף שיש לו מסורת לדידן אפי' בכה"ג אין להכשיר

ואולי דהחת"ס לא רצה לחלק בין נראה האפרוח כהאם או כהאב ומש"ה פוסק אפי' באופן החמור ביותר אפי' נראה האפרוח כהאב, כבר אווזא דכן משמע כאן קצת בתשובה דז"ל שם מ"מ נ"ל בודאי אי ה' אפרוחים אלו דומים לזרע אב בדמות אווז הבר ונהי כשלא ה' זכר זה לפנינו ה' מותרים משום כל היוצא מטהור טהור כפרה שילדה מין חמור עכ"ל דנראה מכאן דתשובתו היה בגוונא דדומה לאב הגם שבהמשך אומר שכאן נראות כמו מינם. מכיון שבכה"ג שנראה כמינם מותר לכו"ע ובכל אופן, היינו אפי' אם היינו פוסקים דזוז"ג אסור וגם אי היינו נוקטים דבעופות טמא וטהור יכולים להתעבר זמ"ז ע"כ לא הטריח להסביר דבכה"ג מותר משום שזוז"ג מותר או משום דמעפרא גביל דבכה"ג מותר אפי' בלי זה הגם שזה דוחק מ"מ צריכים אנו לומר כן דל"כ קשה עליו כל הקושיות הנ"ל.

ועי' בית שלמה יו"ד סי' קמ"ד שגם הוא מקשה על החת"ס כן וז"ל אבל אני תמה על הגאון הנ"ל וגם על כת"ה שלא הרגיש לתמוה עליו דכיון שהאפרוחים היו דומים ממש לבר אווזות הבייתות הטהורים למה ליה להגאון להאריך ולפלפל ולתלות שלא נולדו מזרע האווז רק מאווז טהור ותיפוק ליה דאף אם נולדו ממנו אין מקום לאוסרם דאף אם נימא דזה וזה גורם אסור כמו שכתבו התוס' נדה דף נ' ע"ב לשיטת רש"י בהך דתרנגולתא דאגמא דמשום הכי הנקבות שיש להם סימני טהרה מותרות אף שהתרנגול דאגמא אסור ונאמר דזה וזה גורם אסור משום שהאפרוח לא יצא אלא מן הביצה ואימת קגביל לכי מיסרח ואז עפרא בעלמא הוא והוא ממש נידון החתם סופר ודברי התוס' ברורים שכן מפורש בש"ס תמורה לא. לענין ביצת טריפה וכן כתב הרמב"ן בחידושיו לחולין דף סד דמשום הכי צריכים קרא להתיר ביצה טהורה מקרא דתקח לך ולא לכלביך כמו שכתבו התוס' שם ותיפוק ליה דאי ביצה טהורה אסורה א"כ איך מותר האפרוח שנולד מהביצה הא כל היוצא מן הטמא טמא ותירץ משום דאף אי הביצה אסורה אפילו הכי האפרוח מותר משום דלאימת קגביל כו' וכנ"ל וכן כתב הרמב"ן ריש פ"ק דבכורות וכן כתב הר"ן חולין שם

וכן בתוס' שבועות כד א ד"ה האוכל ואכמ"ל בזה וכו' ועכ"פ כיון דאפרוח הנולד מביצה אסורה מותר מהאי טעמא מכל שכן מביצת עוף טהור אף שנתעבר מעוף טמא וזה גורם אסור דאין חשש על האפרוח כמו שכתבו התוס' נדה הנ"ל ודברי החתם סופר תמוהים מאד עכ"ל נמצא לפי"ז בעובדא דידן דהאפרוח דומה להאם שיש לה מסורת יש להתיר לכו"ע בין לדעת התוס' דנדה שהוא דעת הר"ן והרמב"ן והראב"ד דבעוף אמרי' מעפרא קגביל והכל תלוי במראיתו הרי דומה בניד"ד האפרוח להאם ולה יש מסורת וכן לפי שיטת הרמב"ם והתוס' בחולין שסוברים דגם בעוף אמרי' שתלוי ממי יוצא הרי כאן יוצא מתרנגולת שיש לה מסורת ולא איכפת לי האבא דאפי' אם נאמר דחוששין לזרע אב א"כ הוי כאן שאלה של של זוז"ג דאנו פוסקים להיתר ע"כ ודאי שיש להתיר וכן הוא מסקנת הבית יצחק בח' יו"ד סי' ק"ו וגם הבית שלמה בח' יו"ד סי' קמ"ו מסיק להלכה כנ"ל דאם האם כשירה אז משתנה הדין דלתוס' במס' נדה ולר"ן ורמב"ן כשר האפרוח רק באם דומה לעוף כשר ולדידן לעוף שיש לו מסורת דהרי אין דין יוצא בעוף וא"כ אם האפרוח לא דמי לעוף של מסורת אינו כשר משא"כ לתוס' חולין כשר שהרי יוצא מכשר הגם ששם בסי' קמ"ד מתפלמס עם השואל המקשה על החת"ס הנ"ל שמתיר אפי' בדומה להאם רק בכמה צירופים ומביא ראיה נגד החת"ס והבי"ש מפרין ראיותיו מ"מ בסי' קמ"ו מסיק להלכה למעשה כן. וכן בשו"ת מהר"ם שיק ח' יו"ד סי' ק' דנוקט כהחת"ס מ"מ נראה לו דאם האם היא כשירה יש להקל ע"כ נראה לי דבניד"ד הרי כל העופות נראות כהאם כעוף עם מסורת ע"כ יש להכשיר בלי פיקפוק.

ואחרי שכתבתי כל זה השיבו לי המעוררים שאין כל וודאות שהאם היא וודאי מתרנגולת כשירה שיש לה מסורת והרבה פעמים גם היא בא מתערובות של כמה עופות דלא ידוע לנו מה הם.

ונ"ל דאם כל זה לא משתנה הדין דכיון דהאם נראית בכל זה כעוף שיש לה מסורת לא איכפת לי שיש בה תערובת של עוף טמא דהרי כך גם היה בתרנגולת דאגמא לשיטת רש"י ותוס' ורוב ראשונים דהרי האב הוא עוף טמא דלשיטתן תרנגול דאגמא שהוא עוף טמא הוא הזכר מאותו מין וכבר הרבה דורות שפרו ורבו בדרך זו דהאם הולידה ביצים ע"י הזכר הטמא נמצא שבכל דור יש בתוך התרנגולת יותר תערובות מעוף טמא הרי דהאם של האפרוח היום היא כבר נבראת מתערובת גדולה של עוף טמא ואפ"ה התרנגולת מותרת א"כ ה"ה בזמנינו אפי' אם נאמר שבהאם נתערב זרע עוף טמא יש להתיר ויותר מזה דאפי' אם האם לא נראית כעוף שיש לה מסורת אלא דהאפרוח הזה נראה כעוף שיש לה מסורת אין לחוש משום שיש ס"ס להתיר א' שמה הלכה כאותן חבל ראשונים שסוברים דבעופות אנו הולכים בדרך מראיתו משום דנוקטים להלכה כאביי במס' תמורה דאמרי' אפי' לגבי טומאה אימת גדלה לכי

מסרחה וממילא אמרי ביה מעפרא גקביל וא"כ העוף כשר לאכילה ואת"ל שהלכה כהרמב"ם שמא תערוכתן היתה ג"כ מן עופות המותרות דהרי יש כאן החזקה שרוב הנולדים דומים להאב ומכיון שהוא דומה לכשר סימן שגם האב היה כשר ובפרט שזה ברור שעיקר העוף הוא מעוף הכשר וממילא הוא רק שאלה של זוז"ג שאנו פוסקים להתיר א"כ אין לחשוש. וכן רואים מתוס' **גדה דף נ עמוד ב ד"ה** תרנגולתא דאגמא בדיעה ראשונה בתוס' שהן מין אחד כשיטת רש"י וז"ל הזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה ולא שרי מטעם כל היוצא מן הטהור טהור שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעפרא קא גדיל ונאסר ממילא ע"י סימני טומאה ונקבה נמי אין לאוסרה למאן דאסר זה וזה גורם דהא אפרוח לא יצא אלא מן הביצה ומעפרא קגביל כדפרישית.

וממה שתוס' אומר דזה דהנקבה מותרת הוא משם דעפרא קגביל ולא משום זוז"ג דא"כ למ"ד זוז"ג אסור למה הנקבה מותרת לשיטתם היה להתוס' לומר יותר חזק דאי משום זוז"ג יש לאסור. אפ"ל בעלמא פוסקים זוז"ג מותר מ"נ כאן היה לנו לאסור דהרי גם האם הנקיבה יש בה הרבה תערובות של עוף טמא ובכה"ג שיש בהאם כ"כ הרבה פעמים תערובות של עוף טמא אסור. ש"מ מזה שזוז"ג לא משנה הכמות של הגורם אלא באם א"א לאחד בלי השני נכנס לכלל דזוז"ג. מזה יש להביא ראיה דאם למין אחד כשר לא משנה כמה דורות התערב בהמין הזה מין טמא דהרי לפי שיטה א' שהזכר והנקבה הן מין אחד נמצא שבכל דור יש יותר תערובות של איסור למשל אחרי עשר דורות יש בתרנגולתא דאגמא עשר חלקים מכל הזכרים זרע אסור ואפ"ה מותרת או משום דעפרא קגביל או משום זוז"ג וכן התוס' מוכיח דע"כ ב' מינים הם דלא מסתבר דממין אחד יהי הנקבה מותרת והזכר אסור ואם כשיש כבר תערובת בהנקבה ממין טמא לא אמרי' מעפרא קגביל או זוז"ג אסור היה צריך התוס' להביא הוכחה זו דמכיון שמתירים הנקבה ע"כ שהזכר אין אותה מין דא"כ האיך מתירים הרי כבר הנקבה יש בתוכה זרע אסור

וגם רואים מהתוס' דאי נקטינן דמעפרא גביל אפ"ל יוצא מעוף טמא מותר דהתוס' ס"ל דאפ"ל אי סוברים דזוז"ג אסור וא"כ היה לנו לאסור כאן התרנגולת דהרי יש בתוכה זרע טמא והוי כאילו נוצר מטמא אלא דמכיון דמעפרא גביל מותר ולא משנה ממי נוצר הביצה

וכ"ש בנד"ד שבין האם ובין האפרוח נראים כעופות שיש להם מסורת שכשר לכו"ע. והשי"ת יעזור שלא נכשל בדבר הלכה.

כ"ז כתבתי בעזהי"ת אלול תשס"ב

דוד שוימער